

آقا میرزا محمد علی حکیم شیرازی

۱ - معارف نظریه صوفیه که به کوشائی محی الدین و قونوی و قیصری و تنی چند دیگر از این طراز ، صورت مباحث حکمیه یافته بود در این اواخر بالاخص به دست صدرالمتألهین و اتباع او چنان با این مباحث درآمیخت که اینک تمیز این دو در بسی از مسائل و از این رهگذر تشخیص اصحاب هر یک امری می نماید بس مشکل . از آن رو که در این سی صد سال ، نادر بوده است عارفی که شطری از حیات را صرف قال نکرده باشد همچون حکیمی که لاقلاً روزگاری به لسان اهل حال سخن نگفته باشد . النهایه اینان به همان عرفان نظری که با حکمت ممزوج گشته بود اکتفا می کردند و داخل سلاسل نمی گشتند الا اندکی همچون آقا محمد بیدآبادی از متقدمین و آخوند ملا سلطان محمد گون آبادی از متوسطین و آقا میرزا محمد علی حکیم از متاخرین که چنین است شطری از احوال سعادت مآل آن بزرگوار .

۲ - نام و نشان . محمد علی بن ابوالقاسم بن احمد شیرازی " ۱ "

۳ - مولود . سال زاد وی بدان گونه ای که خود حدیث کرد مرابدان ۱۳۲۲ قمری

است ولیکن آن را در نامهای به آقای آدمیت " ۱۳۲۱ " آورده است " ۲ "

۴ - دانش اندوزی . در بدایت عمر وارد مدرسه شیخ سعید گردید و علمی به تحصیل

ریاضی یافت و چون از حیات آن بپرداخت به دیگر علوم آغازید و به هر حال تا سنین عمر به هجده رسد بالاخص در حکمت و عرفان نظری کامل گشت و این از غرائب است .

خود گوید به همان نامه . " در حدود ده دوازده سالگی ریاضیات از قبیل حساب و هندسه

و جبر و مقابله تحصیل نموده سپس در ادبیات و اصول و بالاخره حکمت و عرفان (وارد

شدم) بطوریکه عقاید حکما و عرفا را محکم و حق می دانستم ولیکن اهل عمل و حال نبودم

تا حدود سن ۱۸ که ... " ۳ "

۱ - رکن زادهی آدمیت . دانشمندان و سخن سرایان پارس ، طهران ، خیام ، ۱۳۳۸ ،

ج ۲ ، ص ۲۲۹

۲ و ۳ - ایضا

۵- اساتید : بدان گونه‌ای که خود حدیث کرد مرا اصول راسطحا" از آقا میرزا محمد صادق شیرازی و خارجا" از آقا سید جعفر و آقا شیخ علی ابیوردی بیاموخت . اما در حکمت نخست به درس منظومه‌ی بم خویش آقا میرزا محسن می‌نشست و آن‌گاه بمحضر آقا سید علی حکیم کازرونی در مدرسه‌ی مقیمه دو بلکه سه بار همان را تکرار کرد و گویا به موازات اسفار شب نیز درس خصوصی همو " آقا سید علی " را مواظب بود تا در همان حوادث سن در این مقولات به کمال دست یافت .

۶- تکلمه آقا سید علی حکیم کازرونی که در ۱۲۷۸ به کازرون بزاد و به پنجشنبه‌ی ۱۸ رجب ۱۳۴۳ به شیراز از این عالم درگذشت در منقول از تلامذ مبرز صاحب کفایه بود و در معقول از اصحاب حاجی شیخ احمد شانه ساز شیرازی صاحب حاشیمی معروف فصول که به مدرسه‌ی قوام شیراز افزه می‌فرمود و گویا از رهگذر تکفیر تنی چند از متشرعه به عتبات رفت تا در ۱۳۳۲ جهان به جهانیان پرداخت "۱" . هر گونه که باشد آن بزرگوار " آقا سید علی " حکیمی بوده است ماهر و شاعری مفلق و خطیبی سحر که با اهل حال نیز مراجعاتی داشته و آقای مجدالاشراف و آقای وفاعلی شاه را رثا گفته است . (۲)

۷- تغییر حالات . تا حدود ۱۳۳۹ به شوقی زاندر سربه قبل وقال مدرسه گرم داشت تا بد آنسال دل او دفتر بگرفت و به خدمت معشوق پرداخت . خود گوید . " ... عقاید حکما و عرفاء را محکم و حق می‌دانستم و لکن اهل عمل و حال نبودم تا حدود سن ۱۸ که به واسطه‌ی انقطاع از امور دنیا و اتفاق مصاحبت با حضرت وحید الاولیاء حالاتی در من پدید آمد و اتصالی به باطن و قلب ایشان برایم حاصل گشت . . . " (۳) هر گونه که باشد خراباتی مناجاتی را در بند جذب گرفت و همت در او بست و " شمس الدین " اش لقب بخشید .

۸- تکلمه . حضرت وحید الاولیاء الکاملین عبدالحی مرتضوی آقا میرزا احمد

- ۱- بهر آگاهی بر اندکی از سرگذشت او که به دست است بنگرید به طهران‌سی . الذریعه . طهران ، بانک ملی ، ۱۳۲۵ ، ج ۶ ، ص ۱۶۴ - مدرس . ریحانه‌الادب ، طهران طبع کتاب ، ۱۳۲۸ ، ج ۲ ، ص ۲۸۹ - ۲۹۰ - و آدمیت . دانشمندان و سخن سریان ، طهران ، خیام ۱۳۳۹ ، ج ۳ ، ص ۲۲۹ .
- ۲- بهر آگاهی بر احوال او بنگرید به علی نقی بهروزی . مقدمه‌ی دیوان وی ، شیراز ، احمدیه ، ۱۳۷۵
- ۳- آدمیت . ص ۳۲۹

اردبیلی پس از ارتحال آقا میرزا جلال الدین محمد مجدالاشراف شیرازی متولی آستان شاه چراغ به ۱۳۳۱ قمری به مسند ارشاد سلسله مبارکه‌ی ذهبیه‌ی کبرویه متمکن بود تا به ۱۳۳۴ خورشیدی به شیراز خرقة تهی کرد و به خانقاه خویش در خاک رفت . خاکش پاک باد .

۹- شطری از احوال ظاهری . آقای حکیم در ۱۳۳۶ به دعوت دانشگاه به طهران آمد و در کلاس‌های دکترای معقول به افاضه پرداخت . آن بزرگوار را قامتی است معتدل با پیشانی ای بلند و بینی ای گوز . به هیچ حال در بند ظاهر نبود و به دستاری کهن و دلخی ژنده و موزهای چنان همی گزراند .
۱۰- تلامیذ .

از اجلاء تلامیذ آن بزرگوار است آقای جواد مصلح شیرازی مترجم اسفار ، مدیر سابق گروه حکمت اسلامی دانشگاه طهران با آقای سید صدرالدین بلاغی نائینی و همان آقای آدمیت نیز از آن جماعت است آقای ابراهیمی از افاضل مدرسین معقول در دانشگاه مشهد .
۱۱- آثار .

۱- حاشیه بر اسفار ، تازی ، دست نویس .

۲- حاشیه بر کفایه مطابق خود آن ، تازی ، دست نویس .

۳- مرام الحکمه ، در مباحث وجود و ولایت و غیرها ، پارسی ، شیراز ، بدون اسم نویسنده و چاپخانه و تاریخ ، سربی ، ۱۳۹ ص .

۴- مجموعه انصاف ، جلد یکم - " در بیان علم حقیقی که پیدایش روح کلی الهی است از آیات و اخبار و نقل کلمات علمای حقیقی در تصوف " پارسی ، شیراز ، گویا دانش ، ما این رساله را ندیده‌ایم و موضوع آن را از جلد دوم آن آورده‌ایم .

۵- مجموعه انصاف ، جلد دوم ، در الهیات و برخی از طبیعیات به مقتضای حال و رجوع الی الله ، پارسی ، شیراز ، بی نام نویسنده ، گلستان ۱۳۲۹ ، سربی ، ۸۶ ص . این رساله را برخلاف رساله‌ی نخست به چند باب کرده است و هر بابی را انصاف نام نهاده .

۶- لطائف العرفان ، جلد یکم ، تازی ، طهران ، دانشگاه ، ۱۳۴۰ ، ۳۲۶ ص .

آن را نیز به چند باب کرده است و هر بابی را لطیفه نام نهاده .

و این است فهرست مطالب آن . فی تعریف التصوف و اثباته - فی الوجود و متعلقاته - فی التجلی الاول و کونه حقیقه الولایه - فی التجلی الثانی و ظهور لاعیان - فی ظهور البدایه فی النهایه - فی اعتباریه تقسیم المفهوم الی الواجب و الممكن و الممتنع - فی عدم صدور الشیئی الا عن سببه - فی رجوع الكل الی - فی الاطوار السبعه القلبیه -

فی بیان المقامات و المنازل - فی بیان الاصول العشرمالتی بینها حضرة نجم الدین الیکبری - فی بیان تعاریف المنازل التی بینها المولی عبدالرزاق القاشانی - فی تاکید وحده حقیقه التشیع و التصوف و تعیین الخلافه من عندالله .

۷- لطائف العرفان ، جلد دوم ، پاریس .

ذیل . کرسی نامہ سلسلہ مبارکھی علیہ ذہیبہ رضویہ کبریہ احمدیہ کہ مشرف بہ شرف انتساب با سلطان العارفين الامام الرووف والولی المرشد مولنا ابوالحسن علی بن موسی الرضاء علیہ آلاف التحیہ والثناء است بہ شرح آتی است :

۱- معروف کرخی ابوالسلاسل - ۲- سری سقطی - ۳- سیدالطائفه سلطان جنید بغدادی - ۴- شیخ ابوعثمان مغربی - ۵- شیخ ابوعلی رودباری - ۶- شیخ ابوعلی کاتب - ۷- شیخ ابوالقاسم گورکانی - ۸- شیخ ابوبکر نساج - ۹- شیخ احمد غزالی - ۱۰- شیخ ابوالنجیب سهروردی - ۱۱- شیخ عمار یاسر بدلیسی - ۱۲- شیخ نجم الدین کبیری - ۱۳- شیخ مجدالدین بغدادی - ۱۴- شیخ رضی الدین لالا - ۱۵- شیخ احمد کوره بانی - ۱۶- شیخ عبدالرحمن اسفراینی - ۱۷- شیخ علاءالدوله سمنانی - ۱۸- امیرسید علی همدانی - ۱۹- شیخ ابواسحق ختلانی - ۲۰- امیر عبدالله برزش آبادی - ۲۱- شیخ رشید بیداوازی - ۲۲- شیخ شاه علی اسفراینی - ۲۳- شیخ محمد خوبوشانی - ۲۴- شیخ غلامعلی نیشابوری - ۲۵- شیخ تاج الدین تبادکانی - ۲۶- شیخ محمد کاران دہی " پیر پالان دوز " - ۲۷- شیخ حاتم زراوندی - ۲۸- شیخ محمد علی سبزواری مؤذن ستانہ ی مقدسہ رضویہ (ع) - ۲۹- شیخ نجیب الدین رضاء تبریزی صاحب سبع المثانی - ۳۰- شیخ علی نقی اصطهباناتی - ۳۱- سید قطب الدین محمد نیریزی صاحب فصل الخطاب - ۳۲- آقا محمد هاشم درویش شیرازی - ۳۳- آقا میرزا عبدالنبی شیرازی - ۳۴- آقا میرزا ابوالقاسم الملقب باقا میرزا بابا المتخلص براز شیرازی - ۳۵- آقا میرزا جلال الدین محمد مجدالاشراف شیرازی - ۳۶- عبدالحی مرتضوی وحید الاولیاء آقا میرزا احمد اردبیلی ثم الشیرازی - ۳۷- ابوالفتوح حاجی میرزا محمد علی حب حیدر اردبیلی ثم الشیرازی قدس الله اسرارهم اجمعین - ۳۸- حضرت مستطاب قطب العارفين آقا ی دکتربعبدالحمید گنجویان مقیم تبریز اعلی الله قدره فی النشأتین کہ اینک اورنگ آرای ارشاد این سلسلہ علیہ است .

خاتمه . نورعیون الموحدين مجمع البحرين انسان العین و عین الانسان الجالس علی کرمی الاستقامه جمال السالکین مولنا الاقامیرزا محمد علی حکیم رزقنا لله لقاءه الشریف بمحمد وآله لظاہرین بہ اواخر بہار سنہ ۱۳۵۰ خورشیدی از طهران بس دارالاولایہی شیراز شد و دیگر باز نیامد و کس خبر او باز نیاورد اللهم انرعیون قلوب المشتاقین بتجلی نور وجهه الکریم آمین .